

Groen licht voor vergravingen uiterwaarden van de IJssel bij Deventer

Demissionair staatssecretaris Huizinga van Verkeer en Waterstaat stemde onlangs in met het inrichtingsplan voor rivierverruiming dat door de Provincie Overijssel samen met de gemeente Deventer is opgesteld. Het gaat om de aanleg van nevengeulen in de circa tien kilometer lange uiterwaarden bij Deventer, zodat de IJssel bij extreem hoogwater alle ruimte krijgt.

Bij Deventer heeft de IJssel een nauwe doorgang. Tijdens het hoogwater van 1993 en 1995 kwam het gebied rondom de stad van dijk tot dijk onder water te staan. Zelfs de stadskern liep onder water. Toekomstig gevaar voor hoogwater vormde de directe aanleiding voor een plan om meer ruimte aan de IJssel te geven in plaats van technische maatregelen, zoals het verhogen van dijken of het uitbaggeren. Eind 2006 is hiervoor de Planologische Kernbeslissing (PKB) Ruimte voor de Rivier vastgesteld, met een programma van 39 maatregelen. Naast veiligheid kent de PKB een tweede doelstelling, namelijk het verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit.

De wateropgave

De Provincie Overijssel en de gemeente Deventer hebben drie jaar lang intensief samengewerkt om een planstudie op te stellen. "Uitgangspunt voor de planvorming is het waarborgen van kwaliteit en het verbinden van de wateropgave met de lokale opgaven", zegt Robert Mater. "Tot op de laatste punt en komma hebben we het plan voorbereid. Met als uitgangspunt een mooie en veilige IJssel."

Mater leidde samen met Hans Heilen de projectorganisatie. Robert Mater als projectleider bij de provincie Overijssel en Hans Heilen als zelfstandig adviseur, die de planvorming vanuit de gemeente Deventer begeleidde. Heilen: "Bij Deventer zijn twee maatregelen in de uiterwaarden gepland: Bolwerkplas, Worp en Ossenwaard (BWO) én Keizers- en Stobben- en Olsterwaarden (KSO). Hier worden de uiterwaarden uitgegraven. Vanwege de veiligheid moet bij Deventer een verlaging van de maatgevende waterstand van 26 cm worden bereikt. Bij de Bolwerkplas, Worp en Ossenwaard 18 cm en bij de Keizers-, Stobben- en Olsterwaarden 8 cm.

De Bolwerkplas.

Beide maatregelen worden uitgevoerd op het grondgebied van de gemeente Deventer. Door daar geulen te graven kan het rivierwater bij extreem hoogwater sneller worden afgevoerd. Het gaat om ongeveer tien kilometer uiterwaarden, aan beide kanten van de IJssel. In de uiterwaarden op de westoever van de rivier komen twee nevengeulen. In de nieuwe situatie stroomt een geul via de vergrote Bolwerkplas en zal vervolgens weer aansluiten op de IJssel. Een ingreep die het Worpplantsoen met het monumentale IJsselhotel, de groene zijde aan de overkant van de bebouwde stad, niet zal aantasten. De tweede geul zal verderop door de Ossenwaard stromen.

Het gebied bij de Zandweerdplas wordt fors uitgebreid. Mater: "De vijf watersportverenigingen zijn daar heel blij mee. De roeivereniging krijgt er ten noorden van de plas een 'eigen' geul bij." Vanwege het belang van de ruimtelijke kwaliteit is voorafgaand aan het ontwerp een zogeheten Ruimtelijk Kwaliteitskader opgesteld, dat gedurende de voorbereiding de leidraad vormde voor de plannen en discussies.

De kosten van de uitvoering van het hele project worden geraamd op 80 miljoen euro. Het karwei moet in 2015 klaar zijn. Waterschap Groot Salland leidt de uitvoering. Na de goedkeuring door de staatssecretaris kan begonnen worden met de officiële vergunningprocedures. In 2011 kan de uitvoering beginnen.

Draagvlak

"Niet alleen op technisch inhoudelijk vlak, maar ook vanuit communicatief oogpunt hebben de provincie en de gemeente beide projecten in gezamenlijke en onderlinge

samenhang opgepakt", zegt Heilen. "Dus één projectorganisatie en één integraal proces, dat na drie jaar resulteerde in één integraal inrichtingsplan voor het gehele gebied." De projectorganisatie bestond uit vertegenwoordigers van drie gemeenten (Olst/Wijhe, Voorst en Deventer), twee waterschappen, Rijkswaterstaat, de programmadirectie van Ruimte voor de Rivier, de provincies Overijssel en Gelderland en de Stichting IJssellandschap.

"Eén van de vier opgaven was zorgen voor een breed draagvlak voor het inrichtingsplan. Hoe breder dat draagvlak, des te beter straks de uitvoering", voegt Mater toe. "Daarom werd gekozen voor een interactief proces." Er is zwaar ingezet op het gezamenlijk ontwerpen met betrokkenen en belanghebbenden. Ruimtelijke kwaliteit was daarbij randvoorwaarde. Zo zijn al in een zeer vroeg stadium vergaande detailontwerpen gemaakt voor de drie belangrijkste onderdelen, die betrekking hebben op de gebieden van de Zandweerdplas/Rembrandtkade, het Worpplantsoen en het hoge deel van de Keizers- en Stobbenwaarden", zegt Mater. Heilen vult aan dat tevens was voorzien in een grote klankbordgroep met een onafhankelijke externe voorzitter. "Deze groep had vertegenwoordigers van zeker 20 partijen. Samen met deze klankbordgroep hebben we aan de 'keukentafel' ontwerpessies gehouden. De schetsen werden gelijktijdig getoetst op hun technische en financiële haalbaarheid." Ook is een reeks aan informatiebijeenkomsten gehouden waarin uitvoerig werd gesproken met (grond)eigenaren, omwonenden en belangengroepen.

Samenwerking

Omdat de PKB uitgaat van twee maatregelen bij Deventer, waren er ook twee opgaven en

dus twee plannen met twee initiatiefnemers, Provincie Overijssel en gemeente Deventer. Heilen: "Op aangeven van de projectleiders hebben beide bestuurders gekozen voor één projectorganisatie, één klankbordgroep en één proces, dat tot door intensieve samenwerking tot één inrichtingsplan heeft geleid." Volgens Heilen en Mater is deze samenwerking tussen provincie en gemeente tamelijk uniek. Het projectteam zat wekelijks een paar dagen bij elkaar in Deventer. "Met elkaar in één projectruimte werkt het beste als je aan hetzelfde project werkt", zegt Heilen. Ze zien de gezamenlijke inspanning als een essentieel punt bij deze planvorming. Mater: "Bijzonder vond ik de ambitie en gedrevenheid van de projectteamleden, allen afkomstig uit verschillende organisaties. Dat zie je niet zo vaak gebeuren. Uiteraard was het project sterk afhankelijk van de ambitie van het team, maar het meeste succes werd geboekt door een heldere taakverdeling, onvoorwaardelijk vertrouwen en een gezamenlijke verantwoordelijkheid om voortdurend het verband tussen kwaliteit en veiligheid te leggen", legt Mater uit. Nu ligt er volgens de betrokkenen een goed plan dat op tijd klaar is, binnen het budget bleef, waarvoor draagvlak bestaat en dat ruimtelijke kwaliteit oplevert.

Regionale initiatiefnemers

De intensieve samenwerking tussen gemeente en provincie heeft wat de beide projectleiders betreft een zo compleet mogelijk plan opgeleverd. Herinrichting en beheer staan hierin op één lijn. "Het beheer van het plangebied is namelijk minstens zo bepalend voor het behoud van de veiligheid als een geheel nieuwe inrichting, meent Heilen. "Een adequaat beheer bepaalt of de afvoercapaciteit blijft werken en heeft een grote invloed op om de natuur- en ruimtelijke kwaliteit". Heilen legt uit hoe er vanuit Deventer tegen de maatregelen wordt aangekeken. "Deventer wilde heel graag forse inspraak hebben over wat in hun eigen voorkamer stond te gebeuren. Dat deze eeuwenoude Hanzestad veel waarde hecht aan ruimtelijke kwaliteit, mag duidelijk zijn. Deventer heeft een prachtige, historische stadskern, die pal aan de kade ligt." Aan de overkant van de

Toekomstige situatie van het Worpplaatsoen.

IJssel ligt het parkachtige front van het Worpplaatsoen met het hotel, een camping, een pontje en heel veel groen. "Half Deventer gaat met mooi weer de uiterwaarden in. Bovendien is het park, een rijksmonument, net opgeknappt." Besloten werd dat Deventer de planstudie voor Bolwerksplas, Worp en Ossenwaard maakte. De provincie pakte de planstudie op voor die andere maatregel Keizers-, Stobben- en Olsterwaarden, even buiten de bebouwde kom. De provincie zette daarbij in op het realiseren van natuurdoelen, inclusief de realisatie van de Natuurderij.

Natuurderij

Op de uiterwaarden zal een combinatie ontstaan van natuur en cultuurgrond. De natte natuur 'ontstaat' vooral in de lage delen, die sterk worden vergraven. Het hoge deel van de Keizers- en Stobbenwaarden wordt heringericht voor beheer, recreatieve ontsluiting en de bouw van een natuurderij, de Keizersrande. Dit gebied gaat onderdeel uitmaken van een grotendeels binnendijks gelegen landgoederenzone. Beheer is hierbij van groot belang. Heilen: "Als het gras te hoog wordt, verdwijnt het hydraulische effect en brengt het de veiligheid in gevaar. Ordentelijk beheer is nodig om de vastgestelde centimeters te halen. Daarom kunnen we de natuur daar niet zomaar zijn gang laten gaan. Als we niets doen, zijn de

uiterwaarden binnen afzienbare tijd dichtgegroeid." Volgens het concept van agrarisch natuurbeheer zal de begroeiing in de uiterwaarden laag gehouden worden, zodat het water in de toekomst zonder obstakels door de uiterwaarden stroomt. Mater voegt hieraan toe: "Bijzonder is dat een particulier de natuur gaat beheren in plaats van een overheidsorganisatie zoals Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten." De plannen voor een natuurderij, als nieuw onderdeel van een landgoed, komen uit de koker van de Stichting IJssellandschap. Het werd omarmd door de provincie en later door alle partijen. Op 5 maart jl. sloot de stichting een overeenkomst met de rijksoverheid over de inrichting van het gebied, het beheer en onderhoud en over het vastgoed. De uiterwaarden vallen onder Natura 2000. Heilen: "Als er iets aan die gebieden gaat veranderen, moet hiervoor een vergunning conform de Natuurbeschermingswet worden aangevraagd. Maar op dit moment staan de lichten nog niet op groen."

Tosca Vissers

in samenwerking met Robert Mater (Provincie Overijssel) en Hans Heilen (gemeente Deventer)

Impressie van de toekomstige situatie van de Zandweerdplas.

